

Живопис у зібранні заповідника «Гетьманська столиця».

Історія формування колекції (1993-2022)

Батуринський державний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» було створено 1993 року на базі краєзнавчого музею, який діяв у селищі з 1975 року та став правонаступником фондowych, майнових та грошових активів музею. 16 листопада 2007 року Президент України Віктор Ющенко своїм указом державному історико-культурному заповіднику «Гетьманська столиця» надав статус національного і заповідник отримав назву Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця».

Головними завданнями діяльності заповідника «Гетьманська столиця» є збереження, вивчення та популяризація пам'яток історії, культури та природи України доби Гетьманщини. Окрім нерухомих пам'яток, заповідник має фондову колекцію, наукове комплектування якої ведеться у відповідності до статутних завдань закладу. Фондове зібрання музею на момент створення заповідника складало 4 345 експонатів. За тридцять років працівниками закладу було сформовано фондову колекцію, яка налічує вже 20 тис. одиниць зберігання, що належать до державної частини Музейного фонду України та предметів і матеріалів науково-допоміжного фонду. Головними джерелами поповнення фондів є археологічні дослідження території Батурина, етнографічні експедиції по збору предметів музейного значення, організація та проведення Акцій «Подаруй Батуринському заповіднику експонат», отримання предметів у дар, а також придбання предметів музейного значення за державні та благодійницькі кошти.

Музейні предмети об'єднуються у групи зберігання за основними своїми характеристиками. На прикладі фондової колекції заповідника «Гетьманська столиця» познайомимося з групою зберігання образотворчих музейних предметів. До цієї групи відносяться сюжетний та портретний живопис, графічні твори, іконопис та скульптура. На сьогоднішній день фондове зібрання заповідника нараховує 368 одиниць зберігання творів живопису, серед яких 131 – це портретний живопис. Левова частина цих творів надійшла до збірки заповідника у період 2005-2010 рр., коли за ініціативи Президента України Віктора Ющенко справа відродження Батурина стала загальнонаціональною.

Впродовж багатьох років ведеться цілеспрямована, наполеглива робота адміністрації заповідника з низкою організацій, благодійниками, митцями та приватними особами щодо їх залучення до справи формування фондової збірки. Результат цієї роботи говорить сам за себе – на початку 2003 р. у збірці заповідника було лише 14 творів живопису, а нині їх вже 368!

Вагомий внесок у поповнення фондового зібрання «Гетьманської столиці» творами живопису здійснили Дирекція художніх виставок України, директор Ольга Говдя – заслужений працівник культури України, мистецтвознавець; Львівська

галерея мистецтв та її директор Борис Возницький – Герой України, мистецтвознавець, почесний академік АМУ, президент УНК Міжнародної ради музеїв; Музей Гетьманства, директор Галина Ярова, Благодійний фонд «Чернігівщина», директор Олександр Коваленко, Президент України Віктор Ющенко, колекціонер Тарас Лозинський, фундатор Генерального консульства України в Чикаго та наш земляк Микола Кочерга, а також автори мистецьких творів.

Гордістю нашої фондової збірки є музейні предмети, що ілюструють історію Гетьманщини та гетьманської столиці Батурина. Це картини «Покрова» (1994 р.) Данила Нарбута, триптих «Я, Богдан» (2002 р.) Олександра Лопухова, «Ще покриють Україну червоні жупани» (2005 р.) Феодосія Гуменюка, «Конотоп 1659» (2006 р.) Миколи Данченка, «Рік 1764. Знищення гетьманства» (2007 р.) Олеся Солов'я, «Рубікон гетьмана Івана Мазепи» (2008 р.) Ігоря Синєпольського, «Клятва Івана Мазепи на вірність Україні» (2010 р.) Оксани Полтавець-Гуйди.

Батуринська трагедія 1708 р. займає особливе місце в історії України і Батурина. У фондовій збірці заповідника зберігається 16 творів живопису, присвячених цій темі. Члени Національної спілки художників України, Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслужені діячі мистецтв України Олена Владимірова та Володимир Прядка (народний художник України) створили спільну роботу, присвячену Батуринській трагедії – «Україна у вогні» (2009 р.). Поштовхом для написання цього твору став візит до Батурина та Цитаделі Батуринської фортеці, де «Перед очима постала вся Україна... як розколоте блискавкою дерево, палаючі церкви, жорстоке кровопускання», – згадує художник.

Ще однією знаковою картиною є «Батурин» (2015 р.) заслуженого художника України Юрія Нагулка, який подарував свою роботу заповіднику під час святкування 10-ї річниці відкриття палацу гетьмана Кирила Розумовського. Ця картина, як і попередня, стала результатом відвідин Батурина самим митцем. «Летять душі убитих, ще не усвідомивши себе інаковими, безтілесними...» – описав художник свою роботу.

Тему Батуринської трагедії розкривають картини «Батуринська трагедія» (1993 р.) Андрія Мордовця, «Батуринські яблука, або Меншиков у Батурині» (1995 р.) Миколи Данченка, «Різанина в Батурині 1708 року» (2000 р.) Андрія Івахненка, «Трагедія Батурина» (2007 р.) Ніни Мурашкіної.

Сюжетний живопис в колекції заповідника представлено картинами як професійних художників, так і майстрами народного мистецтва, зокрема, місцевими. Це пейзажі, архітектурні пам'ятки, побутові сюжети історичної тематики, сюжети, що написані за відомими художніми творами, декоративний розпис. З 2006 р. колектив заповідника плідно співпрацює з українською мисткинею, заслуженим майстром народної творчості України Людмилою Вітківською. Майстриня подарувала заповіднику 55 своїх робіт, серед яких є роботи і про Батурин – «Ріка Сейм 1708 рік» (2006 р.), «Ой, червона річка, чорні береги, чом Ви славу козацьку та

й не зберегли» (2008 р.), «Батуринський козак» (2008 р.), «Сторож Гончарівки» (2008 р.).

Як самостійний жанр, живописний портрет посідає одне із чільних місць в образотворчому мистецтві. У зібранні заповідника більшість портретів – гетьмани України та відомі діячі Козацької доби. Хочемо відмітити поліптих «Гетьманський шлях» (2004 р.) лауреата Шевченківської премії Валерія Франчука, що включає портрети гетьманів України Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Петра Дорошенка, Івана Мазепи, Павла Полуботка; картини «Гетьман Іван Мазепа» (2005 р.) члена Національної спілки художників України Андрія Гончара; «Пилип Орлик» (2002 р.) Андрія Івахненка; «Іван Мазепа» (1991 р.), «Пилип Орлик» (2007 р.) та «Гетьман Дорошенко» (2007 р.) лауреата Шевченківської премії, народного художника України, заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки художників України Феодосія Гуменюка; «Портрет гетьмана Івана Мазепи» (2007 р.), «Портрет гетьмана Петра Дорошенка» (2007 р.) та «Портрет гетьмана Івана Виговського» (2007 р.) членів Національної спілки художників України Олени Владимирової та Володимира Прядки. Останнім поповненням фондової збірки стали роботи художниці Наталії Павлусенко «Іван Мазепа» (2019 р.), «Пилип Орлик» (2021 р.) та «Іван Самойлович» (2022 р.), які вона написала на замовлення заповідника.

Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» створює умови для ознайомлення громадськості з предметами фондової колекції. Твори живопису експонуються на виставках по всій території України. Вони популяризуються у статтях істориків заповідника, путівниках, брошурах, на електронних ресурсах закладу. Перший фотоальбом-каталог заповідника – «Україна Гетьманська в образах сучасних українських художників» побачив світ у 2011 р. У ньому представлено 32 живописних полотен, 13 графічних робіт та 6 скульптур видатних і відомих майстрів старшого покоління й молодих талановитих митців з усіх регіонів України.

З року в рік фондова колекція заповідника «Гетьманська столиця» поповнюється новими творами мистецтва завдяки наполегливості невтомного колективу, навіть в умовах війни з нашим одвічним ворогом. Адже за допомогою живопису ми плекаємо та розвиваємо у наших відвідувачів любов до України та національну гордість!